

Simó Klára

A VÁLTOZATOSSÁG
NEHÉZSÉGEIDIMÉNY LÓRÁNT: *HA ELHAL...* MAROSVÁSÁRHELY,
LECTOR KIADÓ, 2015.

A kötet tizenkilenc elbeszélést tartalmaz. Az elbeszélések között nincs sem tematikai, sem stílári kapcsolatot, legalábbis a meglévők nem túl szorosak. De azért nagyjából körülhatárolható a történetek közös helyszíne, a szereplők azonos világa, és igen gyakran a korszak is, amelyben élnek a szereplők. Valahol Erdélyben vagyunk, valahol vidéken, valamelyik faluban vagy kisvárosban, egyszerű emberek között, valamelyik századfordulón. A fordulópont lényeges, mert a Dimény-elbeszélésekben vagy túl vagyunk már valamin, vagy előtte állunk. „Változó, kérges idők voltak azok”, így kezdődik az első novella (*Minden kisarjad egyszer*), és *A hetedik* című utolsó szöveg pedig az 1989-es romániai forradalom előestéjének és következményeinek töredezett történetét írja meg, méghozzá levélformában.

Itt tudunk rátérni a Dimény-próza egyik legjellemzőbb sajátosságára: a változatos írásmódok, elbeszélői formák használatára. Van itt szabályos novella (mondjuk, ebből a legkevesebb) (*Kérhet ember ennél többet az élettől?*), szabálytalan elbeszélés (*Cirill, A tejesember* stb.), rövidprózákba összefűzött terjedelmesebb kamaradarab (*A követ, A kert*), vallomás (*Mely lehet menedék vagy zátony*), memoár (*Az ítélet*). Persze, ezek a besorolások nem szigorúak, a műfaji határok könnyen eltolódnak, átléphetők. A stílus is burjánzóan, szeszélyesen váltakozó, hol komor, hol könnyed, hol költői, hol szikár. A *Furtuna brigadéros találkozása Istennel* tragikus emberi sorsokat mesél el, miközben végig megőrzi derűjét és humoros fordulatait. Nemcsak a címében érhető tetten Szilágyi István hatása, hanem hangulatában és írói alapállásában is balladaszerű elbeszéléstről van szó. A ballada hangulata, látásmódja, stílári szabályossága szinte mindegyik írást átítatja. Szilágyi Istvánon kívül főképp Bodor Ádám hatása érződik, de ugyanak-

kor Király László költői prózáját, Tamási Áron székely humorát, szikárságát, Kós Károly romantikusságát is kimutathatjuk. Leginkább azonban a második Forrás-nemzedék, főképp Mózes Attila, Vásárhelyi Géza, Palotás Dezső egyszerre elvont és realista prózája köszön vissza, nem tolakodóan, hanem csak a háttérből, megfelelő módon beágyazva Dimény szövegeit az erdélyi hagyomány legfontosabb áramaiba.

Folytassuk a dicséretet. Kiválóak az intenzív leírások, a lélek mélységeibe vezető drámák, drámai helyzetképek, ahogy egy-egy döntésre váró pillanatban megnyílnak az emberek, másokban pedig elzárkóznak, különvonnak, nem engedik megnyitni magukat. A lélek bugyraiba többnyire csak áttételekkel lehet lejutni. A betegség gyakori téma, a szenvedés az igazság lakmusa. De minden tragédia humorral van megjelenítve. Amikor a fekete halál járványa sújtja a falut, a beteget elkülönítik a szénapadlásra, akik elhunyt társaikat katapulttal lövik ki a tetőn keresztül...

A halál gyakori téma. Nagyon sokszor egy-egy krimibe illő cselekménysor lesz maga a történet. Hol a bosszú a gyilkosság motivációja (*Minden kisarjad egyszer*), hol a gének viszik bűnbe az embert (*A hetedik*).

Minduntalan előjönnek a hit kérdései is. Az emberek viselkedésének mozgatórugói, e rugók működése leginkább a hitből érthető meg. „Még húszéves sem volt, amikor hívő lett. Így nevezték a falubeliek azokat, akik Isten törvényeit valóságosnak élték meg. A hívők mások voltak. Túlzásba vittek mindent, amit nem volt szokás, nem ittak, nem cigarettáztak, csak vallásos énekeket énekeltek, csak vallásos könyveket olvastak, nem telt úgy perc az életükből, hogy ne gondoltak volna arra: Isten rajtuk tartja tekintetét. Dénes pedig Isten útján szeretett volna járni bármi áron is. Életének célja volt, tiszta kifutása.” (*Fortuna brigadéros...*)

A hosszú mondatokból font elbeszéléseket rövid, szikár mondatokkal felskiccelt drámai darabok váltják: „Az úton Mózes haladt. Kezében volt az alumíniumkanna, annak fülén nagy, sárgaréz kulcs lógott. Amikor a bal lábával lépett, a kulcs a kanna falához koccant. Amikor a jobb lábával lépett, a kulcs a kanna falához lapult. Így ment ez. Azután is, hogy bezárták a tejbegyűjtőt.” (*A tejesember*)

A novellák zárlata többnyire a cselekményből adódik, vagy az elbeszélő vagy a történet lejegyzője berekeszti az elbeszélését, mert utoléri őt is a története, egybeömlik a két idő, a múlt jelenné válik, menekülnie kell, vagy haldoklik stb. „Nincs már több idő, Terézia lelke a kiutat keresi e nyomorult földi testből, hogy visszamenjen az Atyához. A gonosztevők hangjait pedig már egészen világosan hallhatom, bűdösek, és csikorgatják a fogu-

kat, jönnek, mint a dögevők, hogy elvigyék e tiszta teremtés patyolat szívét, hogy az ördögnek áldozzák, hogy felzabálják.” (*A levél*)

A könyv borítóján egy bonyolult hálózatot ábrázoló festmény látható, kapcsolódások, összefüggések, utak túlvilág és jelenvaló között, metaforikus és metafizikus terek és alakok között. Tulajdonképpen az egész kötetre érvényes ez a hálószerkezet. Minden mindennel összefügg. A kötet problematikussága is ebből fakad: néhol elsietettnek, esetenként túlírtnak, csi-szolatlanak, pongyolának tűnik. Néhol túlságosan homályossá válik, már-már maszatosnak tetszik. Ha tisztább, redukáltabb, visszafogottabb volna, titokzatosabbá válna, vagyis érzékelhetőbb volna a titok, amelynek megléte mindenféle próza legnagyobb kincse. A túlzott változatosság könnyen átcsap felületességbe, klisékbe: „Ahogy nézte ezt a galambtestű lányt, arra gondolt, hogy bizony jó is lenne, ha az idén korán jönne a tél. Talán könnyebb lenne a felejtés. Sokkal jobban megszerette, mint gondolta volna. Így várta az idegent, aki eljön a lányért, hogy elvigye a messzi Erdélybe, oda, ahol szabadon járnak a madarak, bővizű patakok zúgnak, ahol menyétbőrét szárogatja a napon a hód, vidratestét fényezi a vízben a hal, ahonnan levendulaillatot hoz az esti szél.” (*A követ*)

Mindazonáltal kliséivel együtt sem elvetendő könyv a Dimény Lóránté. Sikeres részei pedig felkeltik az olvasó kíváncsiságát: vajon milyen lesz a következő?